

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	1
1. Johdanto	2
2. Lainsäädäntö ja velvoitteet puuttumisessa	2
3. Käsitteet	3
3.1. Kiusaaminen	3
3.2. Häirintä	3
3.3. Väkivalta	4
4. Toimintamallit	4
4.1. KiVa-toiminta	5
4.2. Someturva	5
4.3. K-0-toiminta	5
4.4. Ankkuritoiminta	6
5. Kiusaamiseen puuttuva työ	6
5.1. Toimintaporaat: Oppilaiden väliset konfliktit ja kiusaaminen	7
6. Häirintään puuttuva työ	10
6.1. Häirintä oppilaiden välillä – toimintaporaat	10
6.2. Häirintä digitaalisissa ympäristöissä	11
6.3. Aikuiseen kohdistuva häirintä	11
6.4. Jälkihoito ja ennaltaehkäisy	12
7. Väkivaltaan puuttuva työ	12
7.1. Väkivaltatilanne oppilaiden välillä	12
7.2. Koulun aikuiseen kohdistunut väkivalta	13
7.3. Väkivallalla uhkaaminen	13
8. Ennaltaehkäisevä työ	14
8.1. Yhteisöllinen toiminta koulussa	15
8.2. Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä	15
8.3. Koulunuorisotyö	15
8.4. Opiskeluhuollon toimijat	16
8.5. Friends –toiminta	16
8.6. Oman luokan tunnit Yhtenäiskoulussa	16
9. Ohjeita ja yhteystietoja	17

1. Johdanto

Koulun perustehtävänä on turvata jokaiselle oppilaalle turvallinen oppimisympäristö sekä fyysisesti, psyykkisesti että sosiaalisesti. Turvallisuus on oppimisen edellytys: oppilas, joka kokee pelkoa, ulkopuolisuutta tai uhkaa, ei voi osallistua opetukseen täysipainoisesti eikä saavuttaa opetussuunnitelman tavoitteita. Tämän vuoksi väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä niihin puuttuminen ovat olennainen osa koulun arjen toimintaa, eikä yksittäisiä kurinpidollisia toimenpiteitä.

Tämä toimintaohje perustuu perusopetuslain velvoitteeseen laatia ja toteuttaa suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Vastuu turvallisuuden toteutumisesta kuuluu koko kouluyhteisölle. Jokaisella koulun aikuisella on velvollisuus puuttua havaitsemaansa tai tietoonsa saamaan epäasialliseen kohteluun viivytyksettä sekä toimia sovitun toimintamallin mukaisesti.

Toimintaohjeen tavoitteena on yhtenäistää käytännöt, varmistaa oikea-aikainen puuttuminen sekä tukea oppilaita ja huoltajia tilanteissa, joissa häirintää, kiusaamista tai väkivaltaa ilmenee. Ohje määrittää menettelytavat tilanteiden ennaltaehkäisyyn, selvittämiseen, dokumentointiin, tarvittaviin kurinpidollisiin ja tukitoimiin sekä seurantaan. Näin pyritään vahvistamaan kouluyhteisön hyvinvointia, luottamusta ja osallisuutta sekä ehkäisemään tilanteiden uusiutumista.

2. Lainsäädäntö ja velvoitteet puuttumisessa

Koulun aikuisen toimintaa ohjaavat useat lait ja säädökset, jotka asettavat velvoitteita turvallisen oppimisympäristön saavuttamiseksi. Keskeisimpiä näistä ovat:

- **Perusopetuslaki (628/1998, § 29):** velvoittaa koulun laatimaan suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä huolehtimaan, että oppilaat voivat opiskella turvallisessa ympäristössä.
- **Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002):** edellyttää työnantajaa varmistamaan, että henkilöstö ei ole rikostaustaltaan soveltumaton lasten kanssa työskentelyyn.
- **Lastensuojelulaki (417/2007, § 25, 25 a, 25 b):** velvoittaa koulun henkilöstön tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos oppilaan kasvu- ja kehitysympäristössä ilmenee epäilyä lapsen turvallisuuden vaarantumisesta tai muusta vakavasta haitasta.
- **Rikoslaki (39/1889):** määrittää rikosoikeudelliset seuraamukset, kuten pahoinpitelyn, kunnianloukkauksen ja uhkailun osalta. Koulun aikuinen voi tarvittaessa tehdä tutkintapyyntöä poliisille, joka arvioi ylittääkö kiusaaminen tai väkivalta rikoksen tunnusmerkit.
- **Työturvallisuuslaki (738/2002, § 8):** koskee myös koulun henkilökunnan turvallisuutta, ja velvoittaa työnantajaa huolehtimaan työympäristön turvallisuudesta. Tämä ohjaa puuttumaan myös oppilaan aikuisia kohtaan kohdistamaan väkivaltaan tai häirintään.
- **Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja tasa-arvolaki (609/1986):** edellyttävät, että koulussa ehkäistään syrjintää, häirintää ja eriarvoista kohtelua kaikissa muodoissa.

Näiden lakien nojalla jokaisella koulun aikuisella on velvollisuus puuttua heti havaitsemaansa tai tietoonsa saamaan epäasialliseen käytökseen, dokumentoida tilanne sovitulla tavalla ja tarvittaessa ohjata asianmukaisen tuen piiriin (esim. opiskeluhoito, poliisi, sosiaalitoimi). Puuttuminen ei ole yksittäinen kurinpidollinen toimenpide, vaan osa koulun jatkuvaa velvollisuutta suojata oppilaita fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti.

3. Käsitteet

Määritelmien tarkoituksena on yhtenäistää tämän dokumentin lukijoiden tulkintaa tilanteista sekä varmistaa, että niihin puututaan oikea-aikaisesti ja asianmukaisesti. Ilmiöt voivat esiintyä samanaikaisesti ja limittyä toisiinsa.

3.1. Kiusaaminen

Kiusaamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa oppilas joutuu tahallisesti ja toistuvasti toisen tai toisten epäasiallisen toiminnan kohteeksi. Kiusaamiseksi voidaan katsoa myös yksittäinen suunniteltu vakava teko, joka aiheuttaa uhrille merkittävää psyykkistä, sosiaalista tai fyysistä haittaa.

Kiusaaminen eroaa riidasta tai yksittäisestä konfliktista. Riidoissa osapuolet ovat yleensä tasavertaisessa asemassa ja tapahtuma on hetkellinen, kun taas kiusaamisessa kohteena on toistuvasti sama henkilö. Kiusaamiseen liittyy usein voimasuhteiden epätasapaino tai vallan väärinkäyttö.

Kiusaaminen on tyypillisesti ryhmäilmiö. Ryhmän jäsenet voivat toimia kiusaajan tukijoina, kannustajina tai hiljaisina hyväksyjinä. Kiusaaminen voi kohdistua myös kiusatun puolustajiin tai lähipiiriin.

Kiusaaminen voi ilmetä esimerkiksi:

- fyysisenä (lyöminen, töniminen, potkiminen, tavaroiden rikkominen)
- sanallisena (nimittely, pilkkaaminen, uhkailu, halventava puhe)
- sosiaalisena (ulkopuolelle jättäminen, ryhmästä eristäminen, maineen vahingoittaminen)
- digitaalisena tai verkossa (viestit, kuvien tai videoiden levittäminen, esiintyminen toisen nimellä, ryhmästä poissulkeminen, häiritsevät yhteydenotot)

Verkossa tapahtuva kiusaaminen voi jatkua koulupäivän ulkopuolella, mutta siihen puututaan, mikäli se vaikuttaa oppilaan koulunkäyntiin, turvallisuuteen tai kouluyhteisön ilmapiiriin.

Kiusaaminen heikentää oppilaan hyvinvointia, oppimista ja koulumotivaatiota sekä vaikuttaa kielteisesti koko ryhmän turvallisuuden kokemukseen.

3.2. Häirintä

Häirinnällä tarkoitetaan käyttäytymistä, joka loukkaa henkilön ihmisarvoa ja luo uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiiriin. Häirintä on yhdenvertaisuuslain mukainen syrjinnän muoto.

Häirintä voi olla kertaluonteista tai toistuvaa, eikä se edellytä kiusaamisen kaltaista jatkuvuutta. Häirintä voi kohdistua esimerkiksi henkilön sukupuoleen, alkuperään, uskontoon, vammaan, ulkonäköön tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Seksuaalinen häirintä ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat tasa-arvolain mukaan kiellettyjä. Seksuaalinen häirintä tarkoittaa ei-toivottua, seksuaalissävytteistä sanallista, sanatonta tai fyysistä käytöstä, joka loukkaa henkilön koskemattomuutta.

Seksuaalista häirintää voivat olla esimerkiksi:

- seksuaaliset vihjailut, kommentit tai kaksimieliset puheet
- vartaloa tai yksityiselämää koskevat huomautukset
- ei-toivottu koskettelu tai lähentely
- seksuaalissävytteiset viestit, kuvat tai pyynnöt digitaalisissa palveluissa

Häirintää voi tapahtua myös verkossa ja peleissä. Myös yksittäinen teko voi täyttää häirinnän tunnusmerkistön, jos se koetaan ei-toivotuksi ja loukkaavaksi.

Aikuisen lapseen kohdistama seksuaalinen yhteydenotto tai houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin (ns. grooming) on aina vakava asia ja edellyttää välitöntä viranomaisyhteistyötä.

3.3. Väkivalta

Väkivalta tarkoittaa toiseen henkilöön kohdistuvaa fyysisen voiman käyttöä tai sillä uhkaamista sekä muuta toimintaa, joka aiheuttaa toiselle kipua, pelkoa tai vahinkoa. Väkivalta on rikoslain mukaan rangaistavaa.

Väkivalta voi olla:

- fyysistä (esim. lyöminen, potkiminen, kuristaminen, esineellä vahingoittaminen)
- psyykkistä (uhkailu, pakottaminen, pelottelu, jatkuva alistaminen)
- seksuaalista (seksuaalinen ahdistelu, pakottaminen seksuaalisiin tekoihin)

Väkivalta voi tapahtua koulussa, koulumatkalla, harrastuksissa tai digitaalisessa ympäristössä. Myös väkivallalla uhkaaminen tai väkivaltateon kuvaaminen ja levittäminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön.

15 vuotta täyttänyt voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, mutta hän on vahingonkorvausvastuussa aiheuttamastaan vahingosta.

Koulun henkilöstöllä on velvollisuus puuttua väkivaltaan välittömästi ja tarvittaessa tehdä asiasta lastensuojelu- ja rikosilmoitus.

4. Toimintamallit

Pornaisten kunnan kouluissa kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan puututaan ensisijaisesti koulun omilla pedagogisilla ja kasvatuksellisilla keinoilla. Tarvittaessa tilanteisiin haetaan tukea yhteistyökumppaneilta ja viranomaisilta. Käytössä olevat toimintamallit muodostavat porrastetun tukirakenteen, jossa edetään tilanteen vakavuuden ja pitkittymisen mukaan.

4.1. KiVa-toiminta

Pornaisten kunnan kouluissa käytetään KiVa Koulu -toimenpideohjelmaa. KiVa Koulu on Turun yliopistossa kehitetty tutkimusperustainen kiusaamisen vastainen toimintamalli, jonka tavoitteena on kiusaamisen ennaltaehkäisy, varhainen tunnistaminen sekä tehokas puuttuminen.

KiVa-toiminta perustuu koko kouluyhteisön sitoutumiseen siihen, ettei ketään jätetä ulkopuolelle tai kohdella epäasiallisesti. Oppilaille järjestetään säännöllisesti KiVa-oppitunteja, joiden tavoitteena on vahvistaa ryhmässä toimimisen taitoja, empatiaa sekä oppilaiden valmiuksia toimia oikein kiusaamistilanteissa.

Koulun henkilöstö antaa yhtenäisen viestin siitä, että kiusaamista ei hyväksytä missään muodossa. Ilmenneet kiusaamistapaukset selvitetään KiVa-toimintamallin mukaisesti erillisissä keskusteluissa, joissa osapuolet kuullaan ja sovitaan konkreettisista toimenpiteistä tilanteen päättämiseksi.

KiVa-toimintaan kuuluu myös koulukohtainen seuranta vuosittaisten kyselyiden avulla. Saatua tietoa hyödynnetään koulun hyvinvointityössä ja toiminnan kehittämisessä. Huoltajille tarjotaan tietoa ja materiaalia kiusaamisen ehkäisemiseksi ja yhteistyön vahvistamiseksi.

Lisätietoa KiVa –toiminnasta: <https://www.kivakoulu.fi/>.

4.2. Someturva

Pornaisten kunta on ottanut käyttöön Someturva-palvelun vuonna 2025. Palvelu on maksuton kaikille kunnassa koulua käyville oppilaille sekä heidän parissaan työskenteleville aikuisille.

Someturva on digitaalinen asiantuntijapalvelu, jonka kautta voi saada apua sosiaalisessa mediassa, peleissä tai muussa verkkoympäristössä kohdattuihin häirintä-, kiusaamis- ja rikosepäilytilanteisiin. Palvelua voi käyttää nimettömästi ympäri vuorokauden.

Palvelun asiantuntijatiimi (mikä koostuu mm. juristeista ja sosiaalipsykologeista) arvioi tilanteen ja antaa käyttäjälle henkilökohtaiset toimintaohjeet, tarvittaessa myös alustakohtaiset ilmoitus- ja suojausohjeet sekä tiedon mikäli tapaus täyttää rikoksen tunnusmerkit. Oppilas saa vastauksen tekstiviestillä.

Someturva tarjoaa myös koulun henkilöstölle tukea oppilaiden välisiin somekonflikteihin sekä tilanteisiin, joissa työntekijä kohtaa työssään verkkohäirintää. Lisäksi palvelu tarjoaa oppituntimateriaalia ja koulutusta mediaturvallisuuteen liittyvistä ilmiöistä.

Palvelu tuottaa koulukohtaista tilastotietoa verkkoturvallisuustilanteesta ilman henkilötietoja. Tietoa käytetään koulun ennaltaehkäisevän työn suunnittelussa.

Lisätietoa Someturva –palvelusta: <https://www.someturva.fi/>.

4.3. K-0-toiminta

Pornaisten kunta on solminut toistaiseksi voimassa olevan yhteistyösopimuksen Aseman Lapset ry kanssa K-0-toiminnasta keväällä 2025. Termi K-0 selvittämättömiä konflikteja nolla, kuvastaa tilannetta, jossa osapuolten väliset ristiriidat on käsitelty ja turvallinen arki voidaan palauttaa. Toiminnan tavoitteena on ratkaista pitkittyneitä tai monimutkaisia kiusaamis- ja konfliktitilanteita, joissa koulun ensisijaiset keinot eivät ole riittäneet.

K-0-toiminta toimii KiVa-selvittelyn jatkotoimenpiteenä silloin, kun tilanne jatkuu tai laajenee koulun ulkopuolelle, esimerkiksi vapaa-aikaan tai sosiaaliseen mediaan. Toimintaa koordinoi kouluyhteisöpedagogi, johon voidaan olla yhteydessä matalalla kynnyksellä. Konflikti tilanteista voi konsultoida kuka tahansa, joka tarvitsee apua tilanteeseen, kuten nuori itse, huoltaja tai koulun henkilökunnan jäsen. Tapauskohtaisesti toimintaa lähdetään räätälöimään kouluyhteisöpedagogi vetoisesti.

Toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja toteutetaan aina yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on selvittää tilanteen taustatekijät, kuulla kaikkia osapuolia ja katkaista ristiriitojen kierre.

K-0-työtä tehdään moniammatillisessa yhteistyössä. Mukana voivat olla esimerkiksi koulun henkilöstö, opiskeluhoito, sosiaalitoimi, poliisi, nuorisotyö, seurakunta sekä tarvittaessa harrastustoimijoita. Työskentelyssä voidaan käyttää yksilö- ja ryhmäkeskusteluja, sovittelua sekä ryhmäyttämistä.

Lisätietoa K-0 toiminnasta: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/konfliktityo/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-tyo/> .

4.4 Ankkuritoiminta

Ankkuritoiminta on poliisin koordinoimaa moniammatillista yhteistyötä, jonka tarkoituksena on puuttua varhaisessa vaiheessa nuorten rikoksiin, päihteiden käyttöön ja muuhun huolta herättävään käyttäytymiseen.

Ankkuritiimiin kuuluu poliisin lisäksi sosiaalitoimen, terveydenhuollon ja nuorisotyön edustajia. Tiimi tekee yhteistyötä myös koulun kanssa nuoren tilanteen arvioimiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi.

Ankkuritapaaminen järjestetään, kun viranomaisille tulee tieto nuoreen liittyvästä rikosepäilystä tai muusta merkittävästä huolesta. Tapaamisessa käydään läpi tapahtunut, sen seuraukset sekä nuoren tarvitsema tuki. Tavoitteena on katkaista ongelmakäyttäytyminen varhaisessa vaiheessa ja ehkäistä uusien rikosten syntymistä.

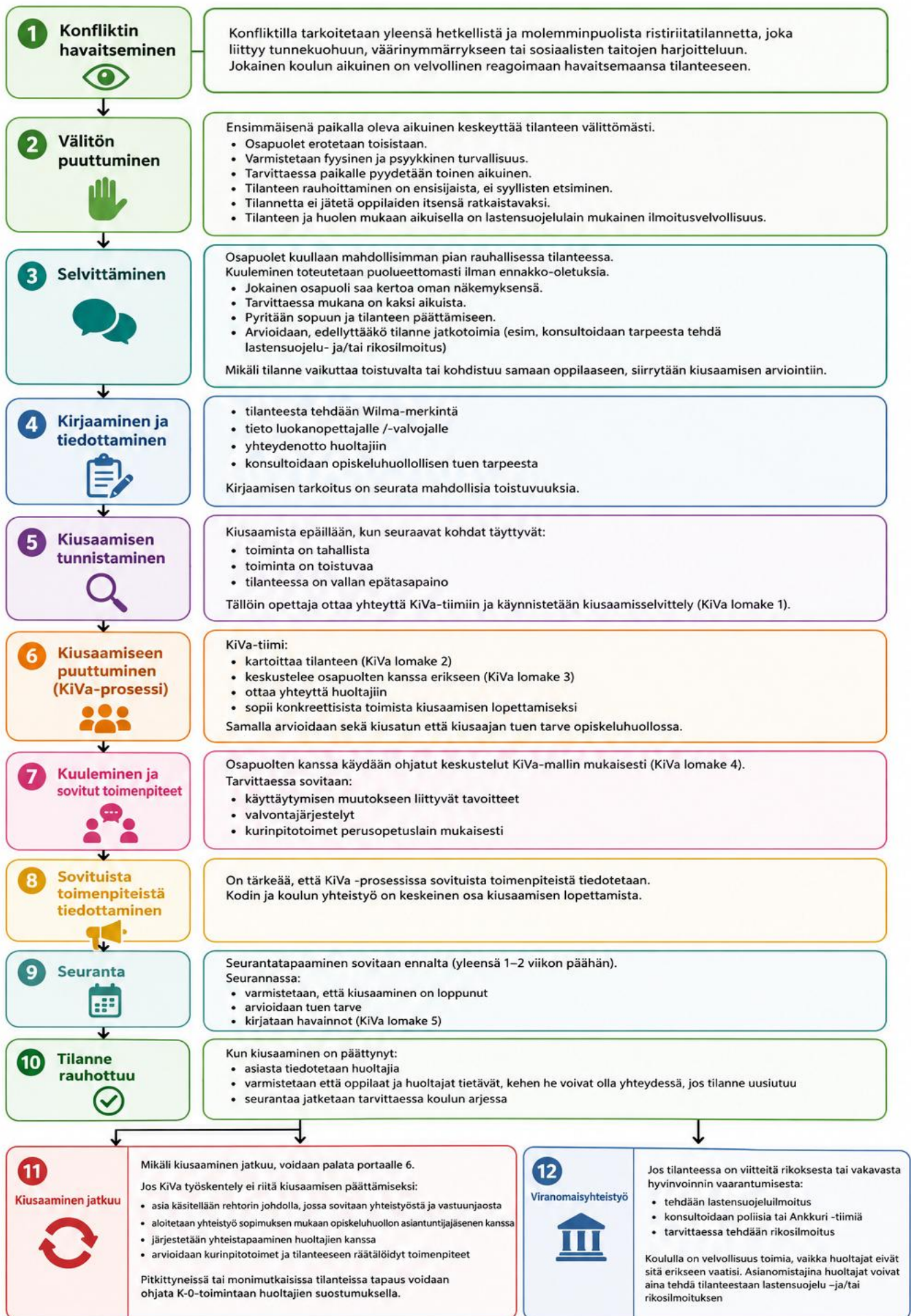
Koulun henkilökunta voi konsultoida Ankkuritiimin jäseniä mm. puhelimitse, mikäli huoli nuoren tilanteesta herää. Pääasiallisesti Ankkuritapaamiseen nuori ohjautuu lastensuojelu –tai rikosilmoituksen kautta.

Lisätietoa Ankkuri –toiminnasta: <https://ankkuritoiminta.fi/etusivu> .

5. Kiusaamiseen puuttuva työ

Seuraavaa toimintamallia noudatetaan kaikissa tilanteissa, joissa oppilaiden välillä ilmenee riitoja, epäasiallista kohtelua, kiusaamista tai kiusaamisepäily. Toiminta etenee vaiheittain tilanteen vakavuuden ja jatkuvuuden mukaan.

5.1. Toimintaportaati: Oppilaiden väliset konfliktit ja kiusaaminen

Vaihe 1: Konfliktin havaitseminen

Konfliktilla tarkoitetaan yleensä hetkellistä ja molemminpuolista ristiriitatilannetta, joka liittyy tunnekuohuun, väärinymmärrykseen tai sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Jokainen koulun aikuinen on velvollinen reagoimaan havaitsemaansa tilanteeseen.

Vaihe 2: Välitön puuttuminen

Ensimmäisenä paikalla oleva aikuinen keskeyttää tilanteen välittömästi.

- Osapuolet erotetaan toisistaan.
- Varmistetaan fyysinen ja psyykkinen turvallisuus.
- Tarvittaessa paikalle pyydetään toinen aikuinen.
- Tilanteen rauhoittaminen on ensisijaista, ei syyllisten etsiminen.
- Tilannetta ei jätetä oppilaiden itsensä ratkaistavaksi.
- Tilanteen ja huolen mukaan aikuisella on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus.

Vaihe 3: Selvittäminen

Osapuolet kuullaan mahdollisimman pian rauhallisessa tilanteessa.

Kuuleminen toteutetaan puolueettomasti ilman ennakko-oletuksia.

- Jokainen osapuoli saa kertoa oman näkemyksensä.
- Tarvittaessa mukana on kaksi aikuista.
- Pyritään sopuun ja tilanteen päättämiseen.
- Arvioidaan, edellyttääkö tilanne jatkotoimia (esim. konsultoidaan tarpeesta tehdä lastensuojelu- ja/tai rikosilmoitus)

Mikäli tilanne vaikuttaa toistuvalla tai kohdistuu samaan oppilaaseen, siirrytään kiusaamisen arviointiin.

Vaihe 4: Kirjaaminen ja tiedottaminen

- tilanteesta tehdään Wilma-merkintä
- tieto luokanopettajalle /-valvojalle
- yhteydenotto huoltajiin
- konsultoidaan opiskeluhuollollisen tuen tarpeesta

Kirjaamisen tarkoitus on seurata mahdollisia toistuvuuksia.

Vaihe 5: Kiusaamisen tunnistaminen

Kiusaamista epäillään, kun seuraavat kohdat täyttyvät:

- toiminta on tahallista
- toiminta on toistuvaa
- tilanteessa on vallan epätasapaino

Tällöin opettaja ottaa yhteyttä KiVa-tiimiin ja käynnistetään kiusaamisselvittely (KiVa lomake 1).

Vaihe 6: Kiusaamiseen puuttuminen (KiVa-prosessi)

KiVa-tiimi:

- kartoittaa tilanteen (KiVa lomake 2)
- keskustelee osapuolten kanssa erikseen (KiVa lomake 3)
- ottaa yhteyttä huoltajiin
- sopii konkreettisista toimista kiusaamisen lopettamiseksi

Samalla arvioidaan sekä kiusatun että kiusaajan tuen tarve opiskeluhuollossa.

Vaihe 7: Kuuleminen ja sovitut toimenpiteet

Osapuolten kanssa käydään ohjatut keskustelut KiVa-mallin mukaisesti (KiVa lomake 4).

Tarvittaessa sovitaan:

- käyttäytymisen muutokseen liittyvät tavoitteet
- valvontajärjestelyt
- kurinpitotoimet perusopetuslain mukaisesti

Vaihe 8: Sovituista toimenpiteistä tiedottaminen

On tärkeää, että KiVa -prosessissa sovitusta toimenpiteistä tiedotetaan.

Kodin ja koulun yhteistyö on keskeinen osa kiusaamisen lopettamista.

Vaihe 9: Seuranta

Seurantatapaaminen sovitaan ennalta (yleensä 1–2 viikon päähän).

Seurannassa:

- varmistetaan, että kiusaaminen on loppunut
- arvioidaan tuen tarve
- kirjataan havainnot (KiVa lomake 5)

Vaihe 10: Tilanne rauhoittuu

Kun kiusaaminen on päättynyt:

- asiasta tiedotetaan huoltajia
- varmistetaan että oppilaat ja huoltajat tietävät, kehen he voivat olla yhteydessä, jos tilanne uusiutuu
- seurantaa jatketaan tarvittaessa koulun arjessa

Vaihe 11: Kiusaaminen jatkuu

Mikäli kiusaaminen jatkuu, voidaan palata portaalle 6.

Jos KiVa työskentely ei riitä kiusaamisen päättämiseksi:

- asia käsitellään rehtorin johdolla, jossa sovitaan yhteistyöstä ja vastuunjaosta
- aloitetaan yhteistyö sopimuksen mukaan opiskeluhuollon asiantuntijajäsenen kanssa
- järjestetään yhteistapaaminen huoltajien kanssa
- arvioidaan kurinpitotoimet ja tilanteeseen räätälöidyt toimenpiteet

Pitkittyneissä tai monimutkaisissa tilanteissa tapaus voidaan ohjata K-0-toimintaan huoltajien suostumuksella.

Vaihe 12: Viranomaisyhteistyö

Jos tilanteessa on viitteitä rikoksesta tai vakavasta hyvinvoinnin vaarantumisesta:

- tehdään lastensuojeluilmoitus
- konsultoidaan poliisia tai Ankkuri -tiimiä
- tarvittaessa tehdään rikosilmoitus

Koululla on velvollisuus toimia, vaikka huoltajat eivät sitä erikseen vaatisi. Asianomistajina huoltajat voivat aina tehdä tilanteestaan lastensuojelu –ja/tai rikosilmoituksen.

6. Häirintään puuttuva työ

Häirintään puututaan aina viivytyksettä. Häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai digitaalista toimintaa, joka loukkaa toisen ihmisarvoa, koskemattomuutta tai turvallisuuden tunnetta. Häirintä voi olla esimerkiksi seksuaalista häirintää, ulkonäköön, sukupuoleen, etniseen taustaan, uskontoon, vammaan tai muuhun henkilökohtaiseen ominaisuuteen kohdistuvaa kommentointia, vihjailua, koskettelua, viestittelyä tai sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa toimintaa.

Koulussa häirintää ei pidetä “leikkinä”, “huumorina” tai “normaalina vuorovaikutuksena”. Jokaisella oppilaalla on oikeus tulla kohdelluksi kunnioittavasti ja turvallisesti. Häirintätilanteissa ensisijaisia tavoitteita ovat tilanteen välitön katkaiseminen, kohteeksi joutuneen turvallisuuden varmistaminen, tapahtuneen selvittäminen sekä jatkumisen estäminen.

6.1. Häirintä oppilaiden välillä – toimintaportaat

1. Häirinnän havaitseminen

Häirintä voi tulla aikuisen tietoon havainnon, oppilaan kertoman, huoltajan yhteydenoton tai sivullisen ilmoituksen kautta. Kaikki ilmoitukset otetaan vakavasti riippumatta tapahtuman “vakavuusasteesta”.

2. Välitön puuttuminen

Tilanteen havaitseva aikuinen keskeyttää toiminnan heti.

- Oppilaalle ilmaistaan selkeästi, että toiminta on kiellettyä.
- Tilannetta ei selvitetä julkisesti muiden oppilaiden edessä.
- Tilanteen ja huolen mukaan aikuisella on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus.

3. Osapuolten erottaminen ja turvaaminen

Osapuolet erotetaan rauhallisesti. Häirinnän kohteeksi joutunut oppilas ohjataan turvalliseen paikkaan aikuisen luo. Oppilasta ei jätetä yksin, mikäli hän on järkyttynyt.

4. Ensivaiheen keskustelu

Kohteeksi joutuneelle annetaan mahdollisuus kertoa tapahtuneesta rauhassa.

- Aikuinen kuuntelee ja on läsnä
- Oppilaalle kerrotaan, että hän on toiminut oikein kertoessaan asiasta.

5. Tiedon kirjaaminen

Tilanteen havainnut aikuinen kirjaa tapahtuneen Wilmaan.

6. Selvittäminen

Osapuolia kuullaan erikseen. Lähtökohtaisesti tilanteessa on mukana kaksi aikuista.

- Selvitetään tapahtumien kulku.
- Arvioidaan, onko kyse yksittäisestä häirinnästä, kiusaamisesta vai mahdollisesta rikoksesta.

7. Huoltajien informointi

Molempien osapuolten huoltajiin ollaan yhteydessä saman koulupäivän aikana tai mahdollisimman pian.

8. Jatkotoimenpiteet

Tilanteen mukaan:

- kasvatuskeskustelu
- kurinpitotoimet
- ohjaus KiVa-prosessiin (jos täyttää kiusaamisen kriteerit)
- opiskeluhuollollinen tuki
- tarvittaessa lastensuojeluilmoitus tai rikosilmoitus (esim. seksuaalinen häirintä, kuvaaminen, uhkailu)

9. Tuki häirinnän kohteelle

Kohteeksi joutuneelle järjestetään tarvittaessa keskustelutukea (kuraattori, psykologi, kouluterveydenhuolto tai koulunuorisotyöntekijä). Huolehditaan, että oppilaalla on koulussa turvallinen aikuinen, johon hän voi olla yhteydessä.

10. Seuranta

Sovitaan seurantakeskustelu (1–2 viikon sisällä).

Tarkistetaan:

- onko häirintä loppunut
- kokeeko oppilas olonsa turvalliseksi
- tarvitaanko lisätoimia

6.2. Häirintä digitaalisissa ympäristöissä

Häirintä voi tapahtua koulupäivän ulkopuolella, mutta jos se vaikuttaa oppilaan koulunkäyntiin, koululla on velvollisuus puuttua asiaan.

Toimintamalli:

- oppilasta ohjataan ottamaan kuvakaappaukset tapahtuneesta talteen
- huoltajiin ollaan yhteydessä
- tarvittaessa hyödynnetään Someturva-palvelua
- vakavissa tapauksissa asia ohjataan poliisille (esim. uhkailu, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, seksuaalinen häirintä)

6.3. Aikuiseen kohdistuva häirintä

Myös koulun henkilökuntaan kohdistuva häirintä käsitellään välittömästi.

- tilanteeseen puututaan heti
- tarvittaessa hyödynnetään Someturva-palvelua
- asiasta ilmoitetaan rehtorille
- tarvittaessa tehdään turvallisuusilmoitus
- huoltajiin ollaan yhteydessä, jos tekijä on oppilas
- tarvittaessa tehdään lastensuojelu- ja rikosilmoitus

Työntekijä ohjataan tarvittaessa työterveyshuoltoon ja tilanteen jälkikäsittely järjestetään.

6.4. Jälkihoito ja ennaltaehkäisy

Häirintätilanteen jälkeen huolehditaan ryhmän työrauhan ja turvallisuuden palautumisesta. Koulussa vahvistetaan tunnetaitoja, vuorovaikutustaitoja ja digitaalista vastuullisuutta osana ennaltaehkäisevää työtä.

Tavoitteena on, että jokainen oppilas tietää:

- mitä häirintä on
- miten siihen puututaan
- kenelle asiasta voi kertoa

Tarvittaessa kutsutaan luokkaan asiantuntija asian käsittelyyn.

7. Väkivaltaan puuttuva työ

Väkivaltaan puututaan aina välittömästi. Kouluyhteisössä väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa, eikä sen vähättely tai piilottelu ole sallittua. Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, joka tarkoittaa sekä fyysistä että psyykkistä turvallisuutta. Turvallisuus on oppimisen ja hyvinvoinnin perusedellytys sekä oppilaille että henkilökunnalle.

Väkivaltatilanteissa ensisijaisena tavoitteena on tilanteen rauhoittaminen, kaikkien osapuolten turvallisuuden varmistaminen sekä asian asianmukainen selvittäminen ja dokumentointi.

7.1. Väkivaltatilanne oppilaiden välillä

1. Välitön puuttuminen

Ensimmäisenä paikalla oleva aikuinen keskeyttää tilanteen välittömästi ensisijaisesti puhumalla, käskemällä ja ohjaamalla osapuolia lopettamaan.

2. Osapuolten erottaminen

Mikäli tilanne ei rauhoitu kehotuksista huolimatta, aikuinen erottaa osapuolet toisistaan.

- Tilanteeseen tulee toinen aikuinen avuksi.
- Tilanteessa voidaan käyttää koulun henkilöstölle koulutettuja turvallisia fyysisen rajoittamisen menetelmiä (esim. MAPA-toimintamalli) vain turvallisuuden varmistamiseksi ja mahdollisimman lyhytaikaisesti.
- Muiden oppilaiden ei sallita puuttua tilanteeseen. Mahdollisuuksien mukaan muut oppilaat poistetaan tilanteesta.

3. Lisäavun hälyttäminen

Tarvittaessa kutsutaan lisää aikuisia paikalle. Mikäli tilanne uhkaa vakavasti turvallisuutta, soitetaan hätänumeroon 112 ja kerrotaan tästä myös osapuolille.

4. Tilanteen rauhoittaminen

Osapuolet siirretään eri tiloihin aikuisen valvontaan. Oppilasta ei jätetä yksin.

Tilannetta käsitellään vasta, kun voimakas tunnetila on laantunut.

5. Mahdollinen hoitoon ohjaus

Tarvittaessa oppilas toimitetaan terveydenhoitajalle tai lääkärin arvioon.

6. Ilmoittaminen ja kirjaaminen

- Tapahtuneesta ilmoitetaan välittömästi rehtorille.
- Ensimmäisenä paikalla ollut aikuinen kirjaa tapahtuman Wilmaan.
- Tarvittaessa tehdään lastensuojelu- ja/tai rikosilmoitus.

7. Jatkotoimenpiteet

Rehtori arvioi kurinpitotoimet ja viranomaisilmoitukset (esim. rikosilmoitus). Rehtori voi evätä turvallisuutta vaarantaneen oppilaan opetukseen osallistumisen loppupäivän ajaksi ja tarvittaessa seuraavan työpäivän ajaksi.

8. Yhteys huoltajiin

Molempien osapuolten huoltajiin ollaan yhteydessä viipymättä ja heidät voidaan kutsua koululle. Huoltajilla on oikeus tehdä poliisille tutkintapyyntö riippumatta koulun tekemistä ilmoituksista.

9. Opiskeluhuollon tuki

Osapuolet ohjataan tarvittaessa opiskeluhuollon palveluihin tai muuhun hoitavaan tahoon.

7.2. Koulun aikuiseen kohdistunut väkivalta

- Tilanteeseen puututaan välittömästi ja paikalle kutsutaan toinen aikuinen.
- Mikäli tilanne ei rauhoitu, kutsutaan poliisi.
- Tapahtuneesta ilmoitetaan viipymättä rehtorille.

Rehtori arvioi jatkotoimenpiteet, mahdollisen lastensuojelu- ja rikosilmoituksen sekä kurinpitotoimet. Rehtori voi evätä turvallisuutta vaarantaneen oppilaan osallistumisen opetukseen loppupäivän ajaksi.

Uhri ohjataan työterveyshuoltoon tai lääkärin arvioon.

Jos tekijä on oppilas:

- huoltajiin ollaan välittömästi yhteydessä
- tehdään turvallisuusilmoitus
- tarvittaessa järjestetään neuvottelu (uhri, tekijä, huoltajat ja oppilashuolto)

Tarvittaessa oppilas ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon.

7.3. Väkivallalla uhkaaminen

Nimittelyyn, solvaavaan puheeseen ja väkivallalla uhkailuun puututaan aina.

Tapauskohtaisesti arvioidaan, täyttääkö teko rikoslain mukaisen kunnianloukkauksen tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Asianomainen voi halutessaan tehdä asiasta tutkintapyyntö poliisille.

Jos uhri on koulun henkilökuntaa ja tutkintapyyntö tehdään, rehtori on yhteydessä oppilaan huoltajaan.

Tarvittaessa:

- oppilas ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon
- tehdään turvallisuusilmoitus
- työsuojelu ja työterveyshuolto osallistuvat tilanteen käsittelyyn

Väkivallalla uhkaaminen voi aiheuttaa turvattomuuden kokemuksen, ja siksi tilanteen jälkihoito sekä tuen järjestäminen ovat keskeinen osa toimintaa.

8. Ennaltaehkäisevä työ

Koulussa tehdään selväksi, ettei yhteisössä hyväksytä väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää missään muodossa. Yhteisön järjestyssäännöt sekä erilliset sopimukset tukevat oppilaiden ymmärrystä siitä, mikä on epäasiallista käyttäytymistä ja millainen toiminta rakentaa turvallista ja hyvinvoivaa kouluyhteisöä.

Ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on ehkäistä ongelmatilanteiden syntyminen jo ennen varsinaisia puuttumistilanteita. Työ perustuu arjen kohtaamisiin, selkeisiin toimintatapoihin, ryhmadynamiikan seuraamiseen sekä koko kouluyhteisön yhteiseen vastuuseen.

Koulun ennaltaehkäiseviä toimintatapoja ovat mm.:

- kaikki epäasialliset tilanteet selvitetään; tarvittaessa käytetään selvittelymuistiota, joka säilytetään ja hävitetään asianmukaisesti
- aikuiset tukevat oppilaita ristiriitojen ratkaisemisessa
- vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu luokissa (esim. KiVa oppitunnit ja Friends -toiminta)
- oppilaiden kasvattaminen vastuulliseen toimintaan myös tilanteissa, joissa aikuinen ei ole välittömässä läheisyydessä
- riittävä välitunti- ja siirtymätilanteiden valvonta sekä valvonnan lisääminen tarpeen mukaan
- kouluyhteisön hyvinvoinnin seuranta kyselyillä (esim. KiVa-kysely, hyvinvointiprofiili, sosiogrammit, kouluterveyskysely) ja tulosten perusteella tehtävät toimenpiteet
- ennaltaehkäisevistä toimintamalleista keskusteleminen vanhempainilloissa
- henkilökunnan havainnot ja varhainen reagointi muutoksiin oppilaiden käyttäytymisessä
- oppilaskunta-, tukioppilas- ja kummioppilastoiminta
- ryhmäytymistoiminta uusille ryhmille sekä erityisesti lomien jälkeen
- oppilaiden rohkaistaminen kertomaan epäasiallisesta toiminnasta
- tiivis yhteistyö huoltajien kanssa

8.1. Yhteisöllinen toiminta koulussa

Koulun yhteisöllinen toiminta vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, lisää kouluviihtyvyyttä ja vähentää konfliktien syntymisen riskiä. Kun oppilaat kokevat kuuluvansa ryhmään ja tulevansa nähdyiksi, kynnys kiusaamiseen ja ulkopuolisuuteen pienenee.

Tukioppilaat (yläkoulu) ja kummioppilaat toimivat tärkeinä vertaisohjaajina, jotka:

- tukevat yksinäisiä oppilaita
- järjestävät tapahtumia, tempauksia ja/tai teemapäiviä
- vahvistavat kiusaamisen vastaista toimintakulttuuria
- auttavat uusia /pienempiä oppilaita tutustumaan kouluun ja toimintatapoihin
- Lisäksi tukioppilaat osallistuvat seitsemäs luokkalaisten ryhmäyttämiseen

Oppilaskunta tarjoaa oppilaille mahdollisuuden vaikuttaa koulun arkeen, tuoda esiin näkemyksiään sekä harjoitella osallisuutta ja vastuunkantoa. Oppilaiden osallisuus lisää sitoutumista yhteisiin sääntöihin ja vahvistaa koulun turvallista ilmapiiriä.

8.2. Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä

Jokaisessa Pornaisten kunnan alueen koulussa toimii yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä, jonka tehtävänä on edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja oppimisen edellytyksiä.

Ryhmään kuuluu koulun johdon, opetushenkilöstön, opiskeluhoollon sekä yhtenäiskoululla myös koulunuorisotyön edustus.

- seuraa kouluyhteisön hyvinvointia
- tunnistaa riskitekijöitä varhaisessa vaiheessa
- suunnittelee ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä
- koordinoi hyvinvointia edistäviä toimintamalleja

Ryhmän toimintaa ohjaa hyvinvointityökalu, johon kirjataan lukuvuoden aikana toteutetut konkreettiset toimenpiteet oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

8.3. Koulunuorisotyö

Kouluvalmentaja ja kouluyhteisöpedagogi toimivat Pornaisten kunnan alueen kouluilla matalan kynnyksen turvallisena aikuisena ja ennaltaehkäisevän työn asiantuntijoina. Koulunuorisotyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä myös muiden nuorten parissa toimivien tahojen, kuten seurakunnan nuorisotyön ja kunnan vapaa-aikapalveluiden kanssa.

Koulunuorisotyöntekijä:

- on oppilaille helposti lähestyttävä keskustelukumppani
- havaitsee ryhmädynamiikan muutoksia ja yksinäisyyttä
- tukee kiusattua oppilasta arjessa (esim. välitunnit ja siirtymät)
- ohjaa kiusaavaa oppilasta sosiaalisten taitojen harjoittelussa
- on oppilaan tukena ja apuna erinäisissä sovittelutilanteissa
- tekee yhteistyötä huoltajien kanssa oppilaan suostumuksella
- toimii linkkinä harrastuksiin ja vapaa-ajan palveluihin
- osallistuu yhteisölliseen opiskeluhooltoon

Kouluvalmentaja ja kouluyhteisöpedagogi ovat oppilaiden tavoitettavissa koulupäivän aikana pääasiallisesti Yhtenäiskoululla, mutta yhtenä päivänä viikossa myös Mika Waltarin ja Parkkojan kouluilla. He kohtaavat nuoria kiireettömästi nuorisotyöllisestä näkökulmasta ja tarjoavat räätälöityä yksilöllistä tukea esimerkiksi koulumotivaation vahvistamiseen, kouluun kiinnittymiseen sekä sosiaalisten tilanteiden harjoitteluun. Tarvittaessa he ohjaavat oppilaan opiskeluhuollon palveluihin ja voivat olla yhteydessä huoltajiin.

He osallistuvat ryhmäyttämiseen, tunnetaito- ja kaveritaitotunteihin, välituntitoimintaan sekä koulun tapahtumiin. Lisäksi he seuraavat nuorten ilmiöitä myös sosiaalisessa mediassa ja voivat puuttua haitallisiin ilmiöihin varhaisessa vaiheessa.

Koulunuorisotyö tukee oppilaiden osallisuutta esimerkiksi tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminnan kautta sekä lisää kouluviihtyvyyttä erilaisten toimintojen ja teemapäivien avulla.

Lisätietoa kouluvalmentajatyön käsikirja -julkaisussa: <https://heyzine.com/flip-book/e9e95f9b6a.html>

8.4. Opiskeluhuollon toimijat

Koulun opiskeluhuollon keskeisiä toimijoita ovat kuraattori, terveydenhoitaja ja psykologi. Heidän työnsä tavoitteena on tukea oppilaan hyvinvointia, oppimista ja koulunkäyntiä. Työskentely voi olla yhteisöllistä ja/tai yksilöllistä.

Opiskeluhuollon henkilöstö:

- tukee mielenterveyttä, jaksamista sekä sosiaalista osallistumista
- osallistuu kiusaamis- ja häirintätilanteista johtuvien yksilöllisten tukijärjestelyjen toteuttamiseen
- tekee yhteistyötä oppilaiden, huoltajien, koulun henkilöstön, sekä muiden toimijoiden kanssa

8.5. Friends –toiminta

Friends –toiminta koostuu ryhmän tarpeen mukaan räätälöidyistä oppitunneista, vanhempainillasta ja kotitehtävistä. Oppitunteja voivat järjestää Aseman Lapsen ry:n organisoiman Friends -menetelmä koulutuksen käyneet, kuten kouluvalmentaja ja kouluyhteisöpedagogi. Ohjelma opettaa lapsia, nuoria ja vanhempia tunnistamaan ja käsittelemään tunteita, kannustaa myönteisiin ajattelumalleihin sekä tarjoaa selviytymiskeinoja vastoinkäymisten ja pettymysten kohtaamiseen. Friends-ohjelma vahvistaa minäkuva ja itsetuntoa sekä lisää uskoa omaan pärjäävyyteen.

Lisätietoa Friends –toiminnasta: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/friends/> .

8.6. Oman luokan tunnit Yhtenäiskoulussa

Oman luokan tunteja pidetään kerran kuussa, jolloin käsitellään esimerkiksi tunne- ja kaveritaitoja, mediakasvatuksellisia teemoja tai keskustellaan ajankohtaisista ilmiöistä. Tuntien sisältöjä suunnitellaan yhteistyössä yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kanssa koulun tarpeiden mukaan luokkatasoisesti.

Tuntien tavoitteena on:

- vahvistaa ryhmähenkeä

- lisätä turvallisuuden tunnetta
- harjoitella ristiriitojen ratkaisemista
- lisätä tietoisuutta kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta sekä niihin puuttumisesta
- rohkaista oppilaita kertomaan huolistaan aikuisille

9. Ohjeita ja yhteystietoja

Opettajan muistilista:

- Koulun aikuiset tiedottavat myös koulumatkalla tapahtuneista ristiriitatilanteista sekä muista kouluaikana sattuneista välikohtauksista, vaikka aikuista ei olisi ollut paikalla näkemässä tilannetta.
- Tilanteisiin puututaan aina välittömästi ja turvallisuus asetetaan etusijalle.
- Pyydä työpari avuksesi. Esimerkiksi kouluvalmentaja ja kouluyhteisöpedagogi ovat koulutettuja kohtaamaan lapsia ja nuoria vaikeissakin vuorovaikutustilanteissa ja pyrkivät olemaan tavoitettavissa koulupäivän aikana.
- Kasvatuskeskustelu ja muut koulun kurinpitokeinot (esim. jälki-istunto, kirjallinen varoitus) sovelletaan tilanteen vakavuuden mukaan. Kaikki puuttumisen toimet kirjataan asianmukaisesti Wilmaan tai muihin koulun seuranta- ja raportointijärjestelmiin.
- Varmistetaan, että kaikki osapuolet saavat tarvittavan opiskeluhuollon palvelun (kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi).
- Kun huoli lapsen tai nuoren hyvinvoinnista herää, on aikuisen velvollisuus kirjata aiheesta lastensuojeluilmoitus. Hyviin käytänteisiin kuuluu asiaa käsitellä huoltajien, sekä lapsen kanssa tämän ikätasolle soveltuvalla tavalla.

Konsultointiapua:

Opiskeluhuollon ammattilaiset

- Terveydenhoitaja: Leena Myrtenblad p. 050 497 0023
- Terveydenhoitaja: Salla Huuhka p. 040 807 4929 (Parkkojan koulu)
- Kuraattori: Minna Syrjäpalo-Lindfors p. 040 807 4192
- Psykologi: Nikolaj von Veh p. 040 807 4142

Koulunuorisotyö

Ota mukaan ristiriita ja konflikti tilanteiden selvittelyihin tai tueksi nuorelle.

- Kouluvalmentaja: Jatta Ahokanto p. 040 174 5077
- Kouluyhteisöpedagogi: Pekka Turunen p. 040 5655 796

Sosiaalipalvelut

Konsultointiapua mm. lastensuojeluilmoituksen tekoon.

- Lapsiperheiden neuvonta ja ohjaus p. 019 226 0401 (arkisin 09:00-12:00)
- Sosiaali- ja kriisipäivystys: p. 019 226 0400 (yhteydenotto virka-ajan ulkopuolella p. 019 7110 721)

Poliisin ennaltaestävä toiminta ja Ankkuri

Konsultointiapua nuorten tekemiin rikoksiin.

- ennaltaestava.ita-uusimaa@poliisi.fi

Sovittelutoiminta

Maksutonta tukea perheille vahingonkorvaus asioiden tai ristiriitatilanteiden sovitteluun.

- Vantaan sovittelutoimisto p. 050 3122 072

Someturva

Verkkokiusaamiseen ja somessa tapahtuvaan häirintään puuttuminen. Palvelu on maksuton ja nimettömästi käytettävissä niin oppilaille kuin koulun henkilökunnalle.

- palvelu.someturva.fi

K-0 –toiminta

Tarjoaa lisätukea kiusaamistilanteiden rauhoittamiseen ja monimutkaisten konfliktien selvittämiseen.

- Kouluyhteisöpedagogi Pekka Turunen p. 040 5655 796